

maakt ruimte voor onderwijs

MODULEHANDLEIDING BEGRIJPEND LEZEN 1JV

Inleiding	2
Doelgroep	2
Rubriekenoverzicht	3
Opbouw van de module	8
Achtergrondinformatie	9
Laaggeletterdheid	9
Kerdoelen	9
Niveaus taal	10
Ontwikkeling begrijpend lezen	10
Didactisch model begrijpend lezen	11
Het geheel of de delen?	12

Inleiding

Numo is een online leermiddel waarmee leerlingen de basisvaardigheden van Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels, Duits, Frans en Spaans adaptief kunnen oefenen tot ze het beoogde niveau hebben bereikt.

Adaptief betekent dat het programma zich automatisch aanpast aan het oefengedrag van leerlingen. Is een leerling goed in een vaardigheid, dan gaat hij er met sprongen doorheen. Bij onderdelen waarmee hij moeite heeft, staat het programma langer stil. De leerling krijgt dan extra oefeningen en meer feedback.

Numo kan teruggrijpen op oefenstof van groep 6 van de basisschool. Een leerling die uitblinkt in een vaardigheid, kan doorgaan met oefenen tot 3F- of zelfs 4F-niveau. Dat is de grote kracht van adaptieve software!

Doordat leerlingen met Numo de basisvaardigheden eigen maken, heb jij als docent meer tijd voor andere, leuke dingen, zoals individuele begeleiding, thema-opdrachten, interactieve werkvormen, oefenen met schrijfvaardigheid, projecten rondom rekenen, debatteren en literatuur.

Doelgroep

Begrijpend Lezen 1 JV is gemaakt voor (jong)volwassenen met een laag leesniveau (1F of lager). De inhoud van de teksten is afgestemd op dit leesniveau, maar ook op de belevingswereld van jongeren/volwassenen. De teksten hebben een eenvoudige woordkeus, een eenvoudige structuur en een beperkte lengte. De nadruk ligt op fictionele teksten met een herkenbare schrijver.

Rubriekenoverzicht

Rubriek	Oefening	Type/opgaven	Oefendoel: Ik kan ...
Sprongtoetsen	1 Instaptoets 2 Deeltoets AVI 1 t/m 4 3 Deeltoets AVI 5 t/m 8	Meerkeuze/variabel Meerkeuze/24 Meerkeuze/24	
A niveau AVI start-M3 [oud 1]	1 Roos - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	2 Roos - 2	Plaats woord/10	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
	3 De kok - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	4 De kok - 2	Plaats woord/12	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
	5 Kees en de vis - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	6 Kees en de vis - 2	Plaats woord/12	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
B niveau AVI start-M3 [oud 1]	1 Mijn huis - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	2 Mijn huis - 2	Plaats woord/14	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
	3 Man op de maan - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	4 Man op de maan - 2	Plaats woord/14	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
	5 Mijn lot - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI start-M3).
	6 Mijn lot - 2	Plaats woord/14	de goede woorden invullen in een tekst (AVI start-M3).
C niveau AVI M3-E3 [oud 2]	1 De fiets van Kim - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M3-E3).
	2 De fiets van Kim - 2	Plaats woord/15	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M3-E3).
	3 Een kaart voor mij? - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M3-E3).
	4 Een kaart voor mij? - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M3-E3).
	5 De tuin van Jos - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M3-E3).
	6 De tuin van Jos - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M3-E3).

D niveau AVI M3-E3 [oud 2]	1 De lange brief - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M3-E3).
	2 De lange brief - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M3-E3).
	3 Ook in de bouw - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M3-E3).
	4 Ook in de bouw - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M3-E3).
	5 Een harde klap	Meerkeuze/10	de volgende zin van een tekst voorspellen (AVI M3-E3).
	6 Waar is Kaan?	Meerkeuze/11	de volgende zin van een tekst voorspellen (AVI M3-E3).
E niveau AVI E3 [oud 3]	1 De inbraak - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E3).
	2 De inbraak - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E3).
	3 Ziek van meloen - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E3).
	4 Ziek van meloen - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E3).
	5 Het haar van Lina - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E3).
	6 Het haar van Lina - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E3).
F niveau AVI E3 [oud 3]	1 De storm - 1	Meerkeuze/13	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E3).
	2 De storm - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E3).
	3 Een sterke man - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden en herkennen waar een verwijswaard naar verwijst (AVI E3).
	4 Een sterke man - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E3).
	5 Eerste zin raden	Meerkeuze/12	raden wat de eerste zin van een tekst is (AVI E3).
	6 Laatste zin raden	Meerkeuze/12	raden wat de laatste zin van een tekst is (AVI E3).
	7 Lisa	Meerkeuze/11	een tekst bouwen door te kiezen welke zin ervoor en erna komt (AVI E3).
G niveau AVI M4 [oud 4]	1 Weer naar school - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst die opgedeeld is in alinea's goed beantwoorden (AVI M4).
	2 Weer naar school - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).
	3 Vakantie - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst die opgedeeld is in alinea's goed beantwoorden (AVI M4).
	4 Vakantie - 2	Plaats woord/18	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).
	5 Je bent een kanjer - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst die opgedeeld is in alinea's goed beantwoorden (AVI M4).
	6 Je bent een kanjer - 2	Plaats woord/18	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).

H niveau AVI M4 [oud 4]	1 De kameleon - 1	Meerkeuze/12	vragen over een tekst goed beantwoorden en het woordenboek gebruiken (AVI M4).
	2 De kameleon - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).
	3 Help! - 1	Meerkeuze/14	vragen over een tekst goed beantwoorden en het woordenboek gebruiken (AVI M4).
	4 Help! - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).
	5 Jetta's feestje - 1	Meerkeuze/14	vragen over een tekst die opgedeeld is in alinea's goed beantwoorden (AVI M4).
	6 Jetta's feestje - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M4).
I niveau AVI E4 [oud 5]	1 Een mes - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	2 Een mes - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
	3 Samenwonen - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	4 Samenwonen - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
	5 Zuinig zijn - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	6 Zuinig zijn - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
J niveau AVI E4 [oud 5]	1 Verliefd - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	2 Verliefd - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
	3 Onze druktemaker - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	4 Onze druktemaker - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
	5 Pepernoten bakken - 1	Meerkeuze/10	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E4).
	6 Pepernoten bakken - 2	Plaats woord/15	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E4).
K niveau AVI M5 [oud 6]	1 Sinterklaas - 1	Meerkeuze/16	het aantal alinea's en het onderwerp van een tekst herkennen en andere vragen goed beantwoorden (AVI M5).
	2 Sinterklaas - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M5).
	3 Leugenaar - 1	Meerkeuze/16	het aantal alinea's en het onderwerp van een tekst herkennen, de betekenis van een moeilijk woord in een tekst aanwijzen (AVI M5).
	4 Leugenaar - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M5).
	5 Alarm - 1	Meerkeuze/17	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M5).
	6 Alarm - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M5).

L niveau AVI M5 [oud 6]	1 Vuurwerk	Meerkeuze/12	aanwijzen welk woord er ontbreekt in een zin (AVI M5).
	2 Slaapwandelen - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M5).
	3 Slaapwandelen - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M5).
	4 Pleegkind - 1	Meerkeuze/16	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M5).
	5 Pleegkind - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M5).
M niveau AVI E5 [oud 7]	1 Nooit meer vlees - 1	Meerkeuze/15	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	2 Nooit meer vlees - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
	3 Ingesneeuwd - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	4 Ingesneeuwd - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
	5 Gepest op het werk - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	6 Gepest op het werk - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
N niveau AVI E5 [oud 7]	1 Op schoolreis - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	2 Op schoolreis - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
	3 De woonboot - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	4 De woonboot - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
	5 Een ongeluk - 1	Meerkeuze/15	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI E5).
	6 Een ongeluk - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI E5).
O niveau AVI M6-E6 [oud 8]	1 Duiven melken - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	2 Duiven melken - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).
	3 De marathon - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	4 De marathon - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).
	5 Loos alarm - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	6 Loos alarm - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).

P niveau AVI M6-E6 [oud 8]	1 Een nieuwe kans - 1	Meerkeuze/18	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	2 Een nieuwe kans - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).
	3 Bungeejump gaat mis - 1	Meerkeuze/14	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	4 Bungeejump gaat mis - 2	Plaats woord/16	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).
	5 Domino - 1	Meerkeuze/20	vragen over een tekst goed beantwoorden (AVI M6-E6).
	6 Domino - 2	Plaats woord/20	de goede woorden invullen in een tekst (AVI M6-E6).

Opbouw van de module

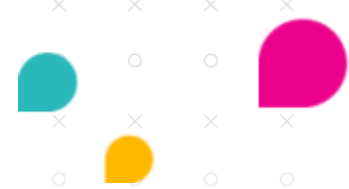
Zoals gebruikelijk in Numo modules is bij Begrijpend Lezen 1 JV uitgegaan van rubrieken, maar in dit geval zijn deze gebaseerd op de AVI-tekstniveaus die bij het aanvankelijk lezen worden onderscheiden, en ook op de inhoud van de vragen in oplopende moeilijkheidsgraad.

In korte en overzichtelijke uitlegschermen, die ook worden voorgelezen, krijgt de leerling/cursist de nodige instructie en wordt aandacht besteed aan de volgende leerstof: *titel, onderwerp, illustratie, volgorde van zinnen, voorspellen van informatie, alinea's, woordenboekgebruik, verwijswaarden, omgaan met moeilijke woorden, soorten teksten, voorbeelden.*

Het bestand Begrijpend Lezen 1 JV bestaat uit 96 oefeningen, een adaptieve instaptoets en twee diagnostische/evaluerende toetsen, één voor oud-AVI 1 t/m 4 en één voor oud-AVI 5 t/m 8. De instaptoets kan aan het begin van de oefenperiode gebruikt worden om het beginniveau te bepalen. De diagnostische/evaluerende toetsen aan het eind van de periode als afsluitende toets, en eventueel - als de resultaten te wensen overlaten - voor het inluiden van een nieuwe oefenronde. In totaal bestaat dit lesbestand uit 1700 opgaven en wordt gewerkt met tientallen teksten. Er zijn 143 uitlegschermen.

In de module komen in oefeningen en toetsen woorden uit zestien verschillende rubrieken aan de orde (A t/m P), waarbij per twee rubrieken één tekstniveau is gebruikt: van AVI-1 start M3 (oud AVI-1) t/m AVI-M6-E6 (oud AVI-8).

Achtergrondinformatie

Laaggeletterdheid

Je kinderen voorlezen uit een spannend boek of een instructie lezen is voor velen de gewoonste zaak van de wereld. Voor veel anderen is het dat niet: anderhalf miljoen Nederlanders hebben veel moeite met lezen en schrijven. Zij zijn daardoor onvoldoende toegerust voor de eisen van de moderne kenniseconomie.

Een probleem van alle leeftijden

Laaggeletterdheid is niet alleen een probleem van volwassenen: vaak begint het al op jonge leeftijd. Zo hebben jonge kinderen uit 'taalarme' gezinnen een taalachterstand van gemiddeld twee jaar, die zij gedurende hun schoolloopbaan vaak niet meer inlopen. Later, op de basisschool, heeft ongeveer tien procent van de leerlingen moeite met leren lezen.

Na het basisonderwijs te hebben doorlopen, arriveren de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Ongeveer een vijfde van de brugklasleerlingen blijkt onvoldoende in staat om de teksten die op school worden aangeboden, met begrip te lezen. Veertien procent van de brugklasleerlingen beschikt over onvoldoende woordkennis.

Net zoals het voortgezet onderwijs heeft ook het middelbaar beroepsonderwijs veel met laaggeletterdheid te kampen: De achterstand qua geletterdheid die eerder in de schoolloopbaan is opgelopen, zet zich door tot in het mbo.

Volgens een onderzoek van CINOP beschikt ruim de helft van de mbo-leerlingen over onvoldoende taalvaardigheid Nederlands om op school en in de beroepspraktijk naar behoren te functioneren. Het onderzoek laat zien dat de taalvaardigheidsdeficiëntie zich manifesteert bij alle ROC's, alle opleidingsniveaus en alle beroepsrichtingen.

Zeven procent van de recente schoolverlaters (16 tot 19-jarigen) komt niet verder dan leesniveau 1.

Bron: 'Van A tot Z betrokken' Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006 - 2010

Kerdoelen

In de kerndoelen voor Nederlands wordt aangegeven dat de schriftelijke vaardigheden een belangrijke rol innemen, maar dat 'geletterdheid' meer omvat dan de techniek van lezen en schrijven. Taalverwerving en taalonderwijs verlopen volgens het ministerie als het ware in cirkels: het gaat vaak om dezelfde inhoud, maar grotere complexiteit en een grotere mate van beheersing die vereist worden. De competenties van taalgebruikers zijn te typeren in vier trefwoorden: kopiëren, beschrijven, structureren en beoordelen. Kopiëren is zo letterlijk mogelijk nadoen; beschrijven is op eigen wijze toepassen van een vaardigheid; structureren houdt in op eigen manieren een ordening aanbrengen en beoordelen is reflectie op mogelijkheden en evalueren (www.minocw.nl).

Niveaus taal

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, havo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar hbo
4F	Eind vwo	van vo naar wo

Om als volwassene goed te kunnen functioneren in de maatschappij is het nodig dat in ieder geval niveau 2F wordt gehaald.

Ontwikkeling begrijpend lezen

Omdat lezen en begrijpen niet hetzelfde zijn, spelen bij het cognitief verwerken van teksten naast het technisch lezen ook andere factoren een rol. Een belangrijk aspect van begrijpend lezen is bijvoorbeeld woordkennis. Zo'n 10% van de leerlingen/cursisten die problemen heeft met begrijpend lezen, heeft ook een te kleine woordenschat (Hacquebord 2005). En een tekst met meer dan 1% moeilijke kernwoorden (de belangrijkste woorden van zinnen) is niet meer te begrijpen.

Hoewel woordkennis belangrijk is voor begrijpend lezen, is het geen voldoende voorwaarde voor deze vaardigheid; er komt meer bij kijken. Zo'n 10% van de brugklassers heeft wél een te kleine woordenschat, maar géén problemen met tekstbegrip (Hacquebord 2005). Deze leerlingen hebben waarschijnlijk compensatiemogelijkheden ontwikkeld voor hun beperkte woordenschat, bijvoorbeeld een goed inzicht in tekststructuren (Waar staat een samenvatting? Welke woord uit de zin en welke zin uit de alinea is het belangrijkste?), of extra goede vaardigheden in het afleiden van woordbetekenissen uit de context.

Bij begrijpend lezen spelen leesvaardigheden en intellectuele vaardigheden een rol. Intellectuele vaardigheden zijn bijvoorbeeld:

- kennis van begrippen en van kleine betekenisverschillen tussen woorden;
- kennis van structuur in informatie;
- kunnen onthouden van gegevens;
- herkennen van logica en interne samenhang in een tekst;
- kunnen ordenen van gegevens;
- etc. (De Glopper, 1996)

De componenten van het begrijpend lezen, bevinden zich op drie niveaus (Huizenga, 2000):

- het woord- of woordgroepniveau (moeilijke woorden en uitdrukkingen);
- het zinsniveau (de constructie van de zinnen);
- het tekstniveau (onderwerp, tekstsoort, structuur, stijl).

Of een tekst goed begrepen wordt, is afhankelijk van een aantal factoren, die samen het didactische model vormen voor onderwijs in begrijpend lezen:

- De leessituatie, deze moet herkenbaar, betekenisvol en functioneel zijn.
- De lezer, deze moet het juiste leesdoel, de juiste leestehniek, leeshouding en voorkennis hebben.
- De lezer moet bovendien beschikken over voldoende leesvaardigheden (betekenis van woorden kunnen afleiden, relaties kunnen leggen, structuren herkennen, etc.).
- De tekst moet de juiste moeilijkheidsgraad hebben, een duidelijke opbouw, een goede stijl, een 'verwerkbare' lengte, etc.
- En tot slot kan ook de schrijver een rol spelen: ken ik zijn oeuvre, wat is zijn doelstelling, welke tactiek gebruikt hij?

Didactisch model begrijpend lezen

In het didactische model voor begrijpend lezen staan de leesvaardigheden (punt 3) centraal (Robbe, 1998). Dat zijn vaardigheden die je als lezer moet gebruiken om een tekst goed te kunnen begrijpen. Ze zijn niet haarscherp van elkaar te onderscheiden en de volgorde waarin men ze gebruikt, kunnen wisselend zijn en zijn bovendien afhankelijk van veel factoren. De tien vaardigheden zijn:

- een tekst selecteren;
- een strategie bepalen voor het lezen van deze tekst;
- betekenis van woorden en woordgroepen achterhalen;
- relaties leggen binnen de tekst;
- relaties leggen buiten de tekst;
- structuur van de tekst herkennen;
- tekstsoort herkennen;
- onderwerp van tekst bepalen;
- doel van tekst vaststellen;
- de tekst beoordelen.

ad 1: In het leesonderwijs worden over het algemeen leesteksten zorgvuldig geselecteerd. Er wordt rekening gehouden met de technische moeilijkheid van de tekst, de belangstelling van leerlingen/cursisten en de kwaliteit van de tekst.

ad 2: Als je een tekst hebt (uitgekozen), doet zich de vraag voor hoe je het lezen gaat aanpakken. Die aanpak heeft onder andere te maken met het leesdoel. In het onderwijs in begrijpend lezen wordt het leesdoel meestal bepaald door de bij de tekst gestelde vragen. Om het onderwerp van de tekst te bepalen, hoef je hem niet helemaal intensief te lezen. Voor een detailvraag moet je soms wel intensief lezen, maar alleen de alinea waar de vraag over gaat.

ad 3: Het is belangrijk dat leerlingen/cursisten leren dat de betekenis van moeilijke woorden en woordgroepen vaak uit de tekst afgeleid kan worden. Dat is de belangrijkste manier van spontane woordenschatuitbreiding. Maar als het niet lukt die betekenis rechtstreeks af te leiden, moeten ze natuurlijk ook weten hoe je een woordenboek gebruikt.

ad 4: Een goede lezer weet dat informatie die in de ene zin staat, vaak iets te maken heeft met de informatie in een andere zin. De schrijver schrijft in de meeste gevallen niet 'zomaar' iets op. Bij deze vaardigheid hoort ook het kunnen gebruikmaken van verwijswaarden in de tekst, die de interne verbanden duidelijk maken.

ad 5: Zonder kennis van 'de wereld' is geen enkele tekst te begrijpen. Helaas is de wereldkennis van leerlingen/cursisten nogal verschillend. Een goed gekozen tekst sluit aan bij de belevingswereld en de kennis van leerlingen/cursisten, waardoor elementen in de tekst begrepen kunnen worden. Over het algemeen wordt een tekst ook eerder begrepen wanneer die 'voorkennis' eerst geactiveerd wordt.

ad 6: Leerlingen/cursisten moeten leren dat teksten vaak een duidelijke opbouw hebben. In de eerste zin wordt bijvoorbeeld iets beweerd, in de volgende zinnen wordt dat uitgelegd. Ze moeten ook leren dat een alinea-indeling meestal niet toevallig is, maar dat elke alinea een eigen deelonderwerp heeft en wat het verband is tussen die alinea's. De verwijswoorden zijn ook daarbij weer belangrijk.

ad 7: Er zijn verschillende soorten teksten, die vaak een eigen opbouw hebben. Een belangrijk onderscheid is dat tussen verhalende, informatieve en overtuigende teksten (bijvoorbeeld reclames of ingezonden brieven). Verschillende methodes hebben verschillende namen voor deze tekstsoorten.

ad 8: Bij begrijpend lezen is een belangrijke vaardigheid het vaststellen van het onderwerp van de hele tekst, een alinea (belangrijkste zin), of een zin (kernwoord). Het thema van de hele tekst vaststellen kan bottom-up: eerst de hele tekst intensief doornemen, of top-down: alleen titel en inleiding lezen en tekst globaal doorkijken. De keuze voor de aanpak is onder andere afhankelijk van het leesdoel.

ad 9: Leerlingen/cursisten moeten weten dat een schrijver altijd een doel heeft: wat wil hij met zijn tekst bereiken? Informatie geven? De lezer overhalen tot een bepaalde mening, of tot een bepaalde actie? De lezer iets laten beleven (spanning, sensatie)?

ad 10: De laatste vaardigheid die bij begrijpend lezen een rol speelt, is het vellen van een oordeel over de tekst. Dat oordeel kan over alle aspecten van de tekst gaan: hoe hij geschreven is, of de argumentatie klopt, of hij waar of niet waar is, of je er wat aan hebt, etc.

Het geheel of de delen?

Kun je het complexe leesproces opdelen in afzonderlijke vaardigheden? Tot op zekere hoogte is dit onderscheid kunstmatig, want bij het proces van lezen worden verschillende vaardigheden tegelijkertijd toegepast. Een groot voordeel van het opsplitsen in deelvaardigheden is echter dat je daardoor de afzonderlijke vaardigheden leert onderscheiden en ook dat je ze afzonderlijk kunt oefenen. Dat maakt het leesproces overzichtelijker en geeft de mogelijkheid het leesonderwijs beter op te bouwen. Het beheersen van een aantal deelvaardigheden is ook absoluut noodzakelijk voor het complete proces van begrijpend lezen. Maar het totaalproces, het begrijpen van de tekst als geheel, is altijd het uiteindelijke doel. Deelvaardigheden moeten daarom altijd te zijner tijd weer geïntegreerd worden en de leerling/cursist moet leren verschillende deelvaardigheden tegelijkertijd toe te passen. Ook mag bij het trainen van deelvaardigheden de communicatie nooit uit het oog verloren worden. Tekstkeuze en de wijze van aanbieden moeten daarom zo goed mogelijk aansluiten bij het niveau, de behoeftes en interesses van de leerling/cursist.

Bij het uitsplitsen van vaardigheden kun je onderscheid maken tussen:

- vaardigheden vooraf (tekstkeuze, bepalen van strategie);
- vaardigheden op letterlijk niveau (betekenissen vaststellen, relaties leggen binnen de tekst);
- vaardigheden op afgeleid niveau (het inschakelen van kennis buiten de tekst);
- vaardigheden op kritisch niveau (een eigen oordeel geven over de tekst).

Het aanbrenge van een volgorde is slechts ten dele mogelijk, maar in grote lijnen komt het erop neer dat het proces begint bij de lezer, dan verschuift naar de tekst, dan naar buiten de tekst en dan weer terug naar de lezer. Voor vaardigheden uit het volgende niveau heb je altijd de vaardigheden op het vorige niveau nodig.